

УДК 340.113 (477)

Н. Дуброва,здобувач кафедри теорії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»**ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ В МОВІ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА**

У будь-які правові дії чи явища людина вкладає певний смисл, оформлюючи його матеріально в слова. Кожне слово, відповідно, містить у собі інформацію, яка за допомогою мови зберігається та накопичується, стаючи найважливішим компонентом культури в цілому та правової культури зокрема. Сучасний світ не може існувати в умовах замкнутості правових і мовних культур. Різні ідеї, світоглядні та ціннісні установки, що поширюються через систему освіти й виховання, спеціальну літературу, ЗМІ, діяльність різноманітних організацій – усе це циркулює в суспільстві як діалог правових культур, внаслідок чого відбувається філіація ідей, їх зіткнення та взаємодія не лише в межах однієї держави, а й ззовні [5].

У ХХІ ст. на передній план висувається проблема правової комунікації, тобто проблема загального праворозуміння та сумісної правотворчості. Функціонування національних правових систем у сучасних умовах залежить від багатьох чинників, які дозволяють їм, не втрачаючи своєї самобутньої цінності, залучатися до глобалізаційних процесів. Протягом останніх десятиліть спостерігається активний процес інтеграції правової системи України в європейський правовий простір та її активної участі в загальносвітових та політичних процесах, що віддзеркалює вплив глобалізації на національну правову систему, тобто правову акультурацію.

Багатство правової картини світу – одне з яскравих підтверджень цінності потенціалів світової спільноти. Кожна країна накопичила й зберегла, примножила свої правові концепції, традиції правової культури, специфічні юридичні інститути. Тобто в кожного народу є наче своя правова «візитівка» [9]. І хоча законів притаманний національний характер, проте право за своєю природою має транснаціональний характер [6].

Отже, національні правові та мовні системи не існують ізольовано, вони вза-

модіють одна з одною, ведуть нескінченний культурний діалог. Те, що видано, написано й застосовано однією державою, може вплинути безпосередньо на способи тлумачення права й в іншій країні зі схожими традиціями та структурою. Мовна система окремої держави, так само як і правова, зазнає постійного тиску з боку фрагментів інших мовних та правових культур, дискурсів, текстів, процедур, мовних і правових конструкцій. Цілком імовірно, що за таких умов особливої уваги потребує вивчення нормативності мови, наявних іншомовних конструкцій, правової стилістики, характерної для різних правових сімей і законодавств груп або окремих держав.

Мова й право є органічно взаємодіючими системами, що розвиваються й формують одна одну. Правове мовотворення дозволяє розкрити з лінгвістичних позицій (лексичних, стилістичних, граматичних, лексикографічних тощо) процес формування мови закону як органічної частини національної мови [4]. Внесок іншої системи права або кількох систем права в становлення нової правової системи завжди існує, «нізвідки» або тільки «із самої себе» правова система держави не виникає. Те ж саме стосується й мови права. Невипадково існуюча типологія правових та мовних систем світу позначається через терміни «сім'я» або «тип» (наприклад, романо-германська правова сім'я та романо-германська мовна сім'я) [6; 8]. Цим підкреслюється спільність ознак правових та мовних систем, що серед чинників свого виникнення мали й акультурацію, тобто руйнування замкнутості культур, з одного боку, та запозичення елементів системи «батьків» у систему новонароджену – з іншого. З точки зору порівняльного правознавства процес акультурації має місце як всередині однієї правової сім'ї, так і між правовими системами, що належать до різних правових сімей.

Іншими словами, правова акультурація – це засвоєння та використання правових

цінностей, норм, процедур, рішень, форм та видів діяльності інших правових культур, правових систем, правових сімей [5]. Історія великих правових систем, як правило, починається із запозичення (афінське, римське, західне право тощо). Воно може відбуватися через окремі правові інститути, елементи юридичної техніки й практики правозастосовної діяльності. Має місце також запозичення правових принципів, правових ідей. Мовні фрагментарні запозичення називаються мовною інтерференцією. Цілком імовірно, що стосовно мови права можна назвати правовою мовною інтерференцією (далі – ПМІ), яку визначити як зміни в мовній системі внаслідок правової акультурації. Вважаємо, що процеси інтерференції в мові та акультурації в праві мають спільне, якщо не тотожне, підґрунтя: зміни однієї системи внаслідок впливу більш розвинутої.

Важливим питанням вважаємо вироблення варіанта підходів до визначення етапів процесу інтерференції в мові українського права кінця ХХ – початку ХХІ ст., розмежування та класифікацію інтерферем-термінів за механізмом їх творення, визначення ступеня адаптації іншомовного терміна та принципів прогнозування його подальшої долі в українській юридичній термінологічній системі ХХІ ст.

Слід зауважити, що фрагментарна правова акультурація та ПМІ є поширеним явищем, що виникає в межах постійного діалогу правових систем і правових культур. Але перенесення ідей із однієї системи в іншу (правову чи мовну) вимагає їх ретельного аналізу на сумісність. Для досягнення успішного результату правовий та мовний інститути, узяті з однієї системи й перенесені в іншу, повинні поєднуватися із цією системою, а не відторгатися нею. Тобто кожна правова культура має бути здатною до інновацій. Правова система України містить традиції євразійської правової сім'ї, які забезпечують збереження правового менталітету українського народу та специфічні риси його правової культури. Тому будь-які запозичення з інших правових та мовних культур виправдані лише за умови збереження вітчизняного правового та мовного спадку.

Принципового значення набуває питання про вироблення й удосконалення принципів та засад державної мовної політики, зокрема тих положень, що стосуються мовних запозичень. Інтенсифікація процесу запозичення й активна участь іншомовних слів у всіх основних мовних процесах сучасної української мови взагалі й мови права зокрема потребують не лише загаль-

ного теоретичного осмислення, але й розробки конкретнішого механізму визначення етапів і ступенів адаптації запозичених інтерферем мовою-рецептором. Усебічний аналіз інтерферемі, з'ясування доцільності та перспективності чи взагалі недоцільності її функціонування в мові права є важливим та актуальним.

Як було зазначено вище, під час взаємодії двох мовних систем виникають певні зміни (інтерференція), що не залежать від внутрішніх закономірностей цих систем. Термін «інтерференція» латинського походження: *inter* «між» + *ferens* (*ferentis*) «той, що несе». Вперше став використовуватися в точних науках, зокрема фізиці, де він означає взаємодію, взаємовплив за умови когерентності (узгодженості) компонентів, наслідки чого можуть бути як позитивними, так і негативними. У мовознавстві цей термін вперше ввели вчені Празького лінгвістичного гуртка, розуміючи під інтерференцією процес відхилення від норм контактуючих мов, тобто вбачали в цій взаємодії лише негативні наслідки порушення кодифікації.

Саме поняття терміна «інтерференція» визначається по-різному: залежно від процесу контактування мов, тобто від процесу взаємодії або взаємовпливу мов:

– відхилення в системі мови під впливом іншої системи [3]; під інтерференцією розуміють негативний вплив на мову під час взаємодії;

– «транспозиція навyków и учений из одного языка в другой» (М.А. Назарова, С.Н. Єршова), тобто інтерференція сприймається як позитивний процес;

– взаємодія систем двох мов внаслідок мовних контактів [7]. Зазначимо, що на сучасному етапі українсько-російського білінгвізму ця інтерференція не є обопільною, отже, можемо вважати її непродуктивною;

– процес, що носить односторонній характер [10]. Такий процес виключає взаємовплив; для українсько-російських мовних контактів на сьогодні є провідною лише зворотна інтерференція (вплив російської мови на українську).

Слід зазначити, що більшість дослідників дотримуються думки, яку висловив У. Вайнрайх ще в 1979 р. в монографії «Мовні контакти» про те, що інтерференція – це відхилення від норми будь-якої норми під впливом іншої (помилка). Хоча слід зазначити, що внаслідок процесу акультурації в мові українського права думка У. Вайнрайха зазнала певних кореляцій. Зокрема, українська юридична термінологічна система після 1991 р. розвивається

двома напрямками, створюючи національну юридичну термінологію на українському ґрунті та інтерферуєчи елементи російської юридичної терміносистеми внаслідок уніфікації мови права країн зі спільною правовою культурою.

Процес інтерференції дуже складний, довготривалий і має неоднакові наслідки в лексиці, граматиці, стилістиці та морфології. Найсуттєвіший вплив спостерігається в правовій лексиці та стилістиці, коли лексичні елементи-інтерфемери російської мови природно вписуються в словниковий склад української мови.

Початкова стадія інтерференції в мові – це будь-яке відхилення від норми (за У. Вайнрайхом), яке може залишитися «відхиленням», але й може набути поширення, закріпитися в літературній мові, «унормуватися», розширити сферу використання, проникнути в тканину мови новим елементом. У цьому випадку інтерференція набуває ознак норми й сприйматиметься як позитивне явище. Тож не всі інтерфемери, що сприймаються зараз як русизми в мові українського права, залишаться такими. Імовірно, що в результаті багаторазової появи вони стануть звичними й закріпляться в юридичних словниках. І подальше використання таких інтерфемерів вже не буде залежати від двомовності.

Отже, в умовах масового білінгвізму, який сьогодні є визначальною ознакою мовної ситуації в Україні, широкого розповсюдження набуло так зване інтерфероване мовлення, що може сприйматися як рух до інтеграції російської та української мов права внаслідок діалогу правових культур України та Росії. Двомовність, або білінгвізм, завжди супроводжується прилученням до вторинної культури, до її норм і традицій. Власне, без такого прилучення (аккультурації) двомовність взагалі неможлива.

Розрізняємо інтерфемери високого та низького ступенів адаптації. Інтерфемери першого типу спостерігаємо в Законі України «Про міліцію» [1]: «Ст. 14. Працівники міліції мають право застосовувати наручники» (кайданки); «для звільнення заручників» (заручників).

Інтерфемери низького ступеня адаптації (там само): «Ст. 15 <...> для відбиття нападів на охоронювані об'єкти» (об'єкти, що охороняються).

Виходячи з вищезазначеного, пропонуємо класифікувати правові інтерфемери таким чином:

1. Інтерфемери, що запозичені повністю з інших мов і стали нормою української мови (транзит, трафік, роялті, кліринг – Цивіль-

ний кодекс України [2]). Інтерфемери, що запозичені з інших мов, зокрема російської, і не стали нормою української мови. Як приклад наведені вище інтерфемери високого та низького ступеня адаптації [1].

2. Інтерфемери, утворені від неслов'янських запозичень за допомогою українських словотворчих засобів (*депресивна територія, лізингодавець, аудиторська перевірка, конфіскація майна, акцизний податок* [2]).

Враховуючи все вищевикладене, можна стверджувати, що, незважаючи на окремі успіхи в розв'язанні зазначених питань, явище інтерференції в українському правознавстві та мовознавстві вивчено недостатньо, тому ця розвідка природи явища інтерференції в мові українського права на рівні сучасної лінгвістичної думки має слугувати основою для подальших досліджень у галузі теорії права.

Ключові слова: правова аккультурація, правова мовна інтерференція, інтерфемера, мова права, інтерфероване мовлення.

Правова мовна інтерференція є складовою правової аккультурації, яка є об'єктивним процесом розвитку українського права в XXI ст. У статті пропонується розглядати інтерференцію в мові права як невід'ємний природний компонент розвитку права.

Правовая языковая интерференция является составляющей правовой аккультурации, которая выступает объективным процессом развития украинского права в XXI ст. В статье предлагается рассматривать интерференцию в языке права в качестве неотъемлемого естественного компонента развития права.

The legal language interference is a component of legal acculturation which acts as objective process development of the Ukrainian law in 21 century. The article it is offers to consider an interference in legal language as the integral natural component of development of the law.

Література

1. Про міліцію : Закон України від 01.09.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44.

3. Вайнрайх У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования. – К. : Вища школа, 1979. – 255 с.

4. Кравченко С.П. Мова як фактор правоутворення та законотворення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С.П. Кравченко. – О., 2000. – 20 с.

5. Оборотов Ю.Н. Теория государства и права (прагматический курс) : [экзамен. справ.] / Ю.Н. Оборотов. – О. : Юрид. л-ра, 2004. – 183 с.

6. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид? К. Жоффре-Спинози ; пер. с фр. В.А. Туманова. – М. : Международные отношения, 1999. – 399 с.

7. Семчинський С.В. Семантична інтерференція мов / С.В. Семчинський. – К. : Вища школа, 1974. – 256 с.

8. Скакун О.Ф. Теория государства и права / О.Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2000. – 703 с.

9. Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения / Ю.А. Тихомиров. – М., 1996. – 427 с.

10. Черемська О.С. Лексична та граматична інтерференція в сучасній літературній мові як наслідок українсько-російського білінгвізму : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О.С. Черемська. – Х., 2002. – 24 с.

УДК 159.9:35.078.1:343.915

В. Порохня,

ад'юнкт кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

**АДМІНІСТРАТИВНА ДЕЛІКТНІСТЬ
НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЇЇ ПРОФІЛАКТИКА**

Правопорушення вчинені дітьми – досить важлива проблема українського суспільства. Довгий час діяльність державних органів, у більшій мірі правоохоронних, була зосереджена на виявленні та розкритті уже вчинених правопорушень, а от адміністративні проступки підлітків взагалі віднесені до числа «інших», незважаючи на їх істотну специфіку. Дійсно, у багатьох неповнолітніх правопорушників, з одного боку, відсутні будь-які помітні схильності до злочинної поведінки, але з іншого, тільки протягом 2013 року під час заходів загальної профілактики працівниками підрозділів кримінальної міліції у справах дітей припинено 92 446 адміністративних правопорушень, за якими відносно 83 417 осіб складено адміністративні протоколи, з яких найбільш розповсюдженими є: дрібне хуліганство (ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)) – складено 1145 адміністративних протоколів, паління (ст. 175-1 КУпАП) – 10 176 адміністративних протоколів, порушення норм антиалкогольного законодавства (ст. 178 КУпАП) – 6548 адміністративних протоколів [1, с. 1]. Таким чином, адміністративні правопорушення перетворилися на одне з найтислівіших соціальних явищ в Україні, стали нормою в середовищі неповнолітніх. Цей феномен полягає в тому, що безкарність за малозначні адміністративні правопорушення породжує безвідповідальність, сприяє фор-

муванню стійкої антигромадської установки особистості неповнолітнього, а у майбутньому – вчиненню ним суспільно-небезпечного винного діяння.

Проблемами профілактики правопорушень серед дітей займалися українські правники, управлінці, адміністративісти, психологи, педагоги: Н.В. Барахтян, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, О.М. Джужа, Є.В. Додін, А.В. Іщенко, Л.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.К. Колпаков, Ф.А. Лопушанський, М.В. Костицький, В.С. Медведєв, О.І. Остапенко, В.І. Олефір, В.М. Синьов, Л.П. Тузов та інші. Конкретні аспекти неповноліття в останній час активно досліджуються на рівні кандидатських дисертацій у юридичній психології та суміжних із нею галузях психології та правознавства (Н.Є. Афанасєва, Р.І. Благута, Н.В. Греса, Д.М. Тичина тощо). Проте профілактиці адміністративної деліктності неповнолітніх було приділено недостатньо уваги.

Метою статті є аналіз профілактичних заходів щодо адміністративної деліктності неповнолітніх, адміністративного примусу в системі індивідуальної профілактики, а також особливостей їх застосування згідно з нормами чинного адміністративного законодавства в Україні. Для досягнення поставленої мети планується вирішити такі основні завдання: розглянути види профілактики правопорушень серед не-